

Datum

2021-08-18

Vår referens

Helene Roslund

Förvaltningsjurist

Helene.Roslund@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Utbildningsdepartementet - En tioårig grundskola - Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (SOU 2021:33) FSKF-2021-11603

Sammanfattning

I betänkandet föreslås bland annat följande. Den numera obligatoriska förskoleklassen ersätts av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (den obligatoriska skolan). Lärare i den obligatoriska skolan, men inte förskollärare, blir direkt behöriga att undervisa där. Kombinationen av förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik ska bibehållas men i övrigt inlemmas årskurs 1 helt i den obligatoriska skolans uppdrag och regelverk. Läroplanerna ska anpassas så att de understödjer en bättre fungerande övergång mellan förskola och skola än vad som ofta är möjligt i dag. Dessa läroplansskärpningar handlar dels om övergångsaktiveter, dels om en ny skyldighet för förskolan att överlämna nödvändiga uppgifter till mottagande skola, till exempel om ett barns behov av särskilt stöd. Denna informationsöverföring ska göras om det behövs, oavsett sekretess och tystnadsplikt och även utan vårdnadshavarnas samtycke.

Förslag till beslut

1. Förskolenämnden godkänner förvaltningens förslag till yttrande.

Beslutsunderlag

- Följebrev Remiss från Utbildningsdepartementet - En tioårig grundskola - Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (SOU 2021:33)
- Remiss från Utbildningsdepartementet - En tioårig grundskola - Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (SOU 2021:33)
- En tioårig grundskola - Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (SOU 2021:33)
- Förslag till yttrande över Remiss från Utbildningsdepartementet - En tioårig grundskola
- G-Tjänsteskrivelse Förskolenämnden 210831 Remiss angående remiss från utbildningsdepartementet En tioårig grundskola

Beslutsplanering

Ordförandeberedning FSKN 2021-08-23

Förskolenämnden 2021-08-31

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

I denna tjänsteskrivelse beskrivs de förslag i betänkandet som berör förskolan och förskolans pedagogik.

2.1 Utredningsuppdraget

Utredningens uppdrag har varit att föreslå hur en tioårig grundskola, en tioårig grundsärskola, en elvaårig specialskola och en sjuårig sameskola (fortsättningsvis här benämnt den obligatoriska skolan) kan införas genom att förskoleklassen, som idag utgör en egen skolform mellan förskola och obligatorisk skola, görs om till en ny årskurs 1. Lågstadiet kommer om förslaget genomförs att bestå av årskurs 1–4, mellanstadiet av årskurs 5–7 och högstadiet årskurs 8–10.

Det övergripande syftet med utredningens förslag har varit att stärka kunskapsresultaten i den svenska skolan och att minska skillnaderna mellan elevers förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen i skolan. Detta genom att eleverna i nya årskurs 1 ges mer undervisning utifrån den obligatoriska skolans kursplaner med betoning på den tidiga läs-, skriv- och matematikinläringen och genom den regel- och kompetensmässiga struktur som finns där.

5.1 Förskoleklassen upphör och lågstadiet utökas med en ny årskurs 1

För barn som hör till grundsärskolans målgrupp finns ingen särskild förskoleklass utan dessa barn går i förskoleklass tillsammans med elever i de andra obligatoriska skolformerna. För en del barn i skolstartsåldern är det förenat med svårigheter att byta skolform och verksamhet flera gånger under loppet av några år (förskola, förskoleklass, fritidshem och obligatorisk skola). Om förslagen i betänkandet genomförs kommer samtliga elever att gå från förskola direkt till någon av de obligatoriska skolformerna utan att först delta i förskoleklassen. Utredningen anser att den flexibilitet som i dag finns i bestämmelsen om skolplikts inträde inte ska bli mindre för att förskoleklassen upphör som skolform. Bestämmelserna om uppskjuten skolplikt lämnas därför oförändrade. Det innebär att ett barn som beviljats uppskjuten skolplikt börjar fullgöra sin skolgång i den obligatoriska skolan det år då barnet fyller sju år.

I den forskningsöversikt som tagits fram som underlag för utredningen framgår följande om undervisning för barn i skolstartsåldern.

“Det saknas evidens för att sänkt skolstartsålder med tidigarelagt inträde i formell undervisning bidrar till ökat lärande eller ger långsiktiga effekter på barns utveckling. Tidigarelagd skolstart kan tvärtom skapa ett alltför kunskapsintensivt fokus och därmed öka pressen på barnen. Snarare presenteras i forskning att senarelagd skolstart bättre gynnar den långsiktiga utvecklingen av barns olika kapaciteter och engagemang i skolan. Yngre barn behöver vistas i stimulerande lärandemiljöer där de får lära genom lekintegrerad undervisning med goda möjligheter att utveckla sociala färdigheter, språk och ett gott självförtroende för att bli lärande och nyfikna. Genom detta skapas större möjligheter att lyckas i fortsatt utbildning. Särskilt gäller detta barn som kommer från socioekonomiskt utsatta områden och uppväxtvillkor.”

Förskolenämnden föreslås att inte uttala sig i sak i frågan om det skäligen i att omvandla

förskoleklassen till en ny årskurs 1 i den obligatoriska skolan eftersom denna fråga ligger under grundskolenämndens ansvarsområde. Förskolenämnden föreslås dock påpeka bland annat följande. Förskolenämnden välkomnar att antalet övergångar mellan olika verksamheter och skolformer minskar för barn i skolstartsåldern. Förskolenämnden ifrågasätter emellertid att ingripande reformer som denna genomförs på bred front, utan att det finns stöd i forskning eller beprövad erfarenhet och trots att förslagen inte heller först har prövats i liten skala.

5.2 Det nya lågstadiets innehåll och utformning jämfört med dagens förskoleklass

Undervisningen i dagens förskoleklass ges inte i ämnen utan utgår dels från ett särskilt avsnitt i läroplanerna för de obligatoriska skolorna, dels med utgångspunkt i elevernas behov och intressen och det kunnande och de erfarenheter som eleverna tidigare har tillägnat sig. Undervisningen i den föreslagna nya årskurs 1 ska ges i förhållande till ämnen och fasta mål i kurs- och timplanerna för den obligatoriska skolan. Undervisningen ska också omfattas av bestämmelsen om strukturerad undervisning. Utredaren menar att kursplanerna bör kompletteras så att eleverna får en undervisning anpassad efter ålder i tidig läs- och skrivinläring samt grundläggande matematiskt tänkande i nya årskurs 1. Även i övrigt behöver ämnenas centrala innehåll i lågstadiet utformas och anpassas utifrån att lågstadiet utökas med en ny första årskurs. Den garanterade undervisningstiden i lågstadiet utökas om förslaget genomförs med 534 timmar, vilket motsvarar tre timmar undervisning per skoldag i nya årskurs 1 (jfr förskoleklassen som omfattar 525 timmar per år vilket motsvarar knappt 3 timmar per dag). Rätten till extra anpassningar och särskilt stöd kommer att gälla för eleverna i den nya årskurs 1 på samma sätt som för övriga årskurser.

Utredningen anger att det är viktigt att bibehålla intentionen som låg bakom inrättandet av förskoleklassen, där utbildningen utgår från en kombination av förskolans och grundskolans arbetsätt och pedagogik. Läroplanerna för de obligatoriska skolorna bör enligt förslaget ändras så att det framgår att det första året, där barnen normalt sett är mellan 5 och 6 år, ska innehålla betydande inslag av fysisk aktivitet och utevistelse, lek, samspel och social träning, samt skapande. Undervisningen ska ha en rik variation av uttrycksformer och arbetsätt – men även ge en god introduktion till skolmiljön och en förberedelse för den fortsatta skolgången. I övrigt ska grundskolans och övriga obligatoriska skolformer uppdrag och regelverk gälla för den nya årskurs 1. Detta betyder t.ex. att bestämmelserna om utvecklingssamtal och skriftlig individuell utvecklingsplan, modersmål, särskilt stöd och fjärrundervisning som gäller i den obligatoriska skolan även ska gälla nya årskurs 1. Vidare ska bestämmelser om utvisning ur undervisningslokalen och kvarsittning samt avstängning likaså omfatta nya årskurs 1.

I förslaget till yttrande föreslås förskolenämnden att inte uttala sig i sak om utformningen av en ny årskurs 1. Förskolenämnden föreslås ändå påpeka bland annat följande. Förskolenämnden befarar att de författningsförslag som ska borga för att förskolepedagogiken blir en del av den föreslagna årskurs 1, inte kommer få det genomslag som förutsätts i betänkandet. Istället finns risk att barnen när de börjar årskurs 1 kommer att mötas av en alltför skollik, prestationsinriktad och strukturerad undervisning och utbildning.

5.4 Särskilt om övergången mellan förskola och skola

I utredningen föreslås att läroplanerna förstärks för att tydligare understödja och möjliggöra en väl fungerande övergång mellan förskola och skola. Förslagen handlar dels om övergångsaktiviteter, dels om överlämnande av information som är nödvändig för att mottagande skola direkt från skolstart ska kunna anpassa utbildningen efter barnets behov.

Beträffande övergångsaktiviteter framgår bland annat följande av utredningen. Hur övergången organiseras och genomförs, och information överlämnas mellan berörda skolformer, kan påverka barnens fortsatta lärande och utveckling. En slutsats som forskarna drar är att det är viktigt med övergångsaktiviteter så att barn får tid att anpassa sig till den nya skolkontexten. Det beskrivs handla såväl om förberedande besök så att barnen får lära känna den nya miljön och möta den blivande läraren, som om aktiviteter som ger barnen möjlighet att utveckla de sociala och praktiska förmågor som förväntas i samband med skolstart. Det beskrivs som viktigt att främja barnens sociala och relationella trygghet i övergången för att ge dem möjlighet att förbereda och anpassa sig inför den nya skolmiljön, men också för att kunna separera sig från den tidigare skolformen på ett tydligt sätt.

Det andra förslaget gällande övergången förskola-skola handlar om att sekretess och tystnadsplikt inte bör hindra att information om barnet överlämnas från förskola (och pedagogisk omsorg) till mottagande skola i de fall detta behövs. En motsvarande bestämmelse om skyldighet att lämna över relevant information gäller redan i dag mellan övriga skolformer i barn- och ungdomsutbildningen (se 3 kap. 12 j § skollagen). Inför en överlämning av uppgifter om barnet bör avlämnande förskoleenhet/pedagogiska omsorg göra en bedömning av om uppgifterna överhuvudtaget behöver överlämnas. De barn som är i behov av särskilt stöd i förskolan är en särskilt sårbar grupp varför det i princip alltid enligt betänkandet bör vara angeläget att information överlämnas så att den mottagande skolenheten redan i inledningen av elevens skolgång kan sätta in de stödåtgärder som eleven behöver.

Förskolenämnden föreslås ställa sig positiv till förslaget om att förskola och pedagogisk omsorg, oavsett tystnadsplikten och utan vårdnadshavarnas samtycke, ska kunna överlämna relevant information till mottagande skola och fritidshem i de fall detta behövs. Förskolenämnden föreslås ställa sig frågande till varför inte förslaget också omfattar överlämning av behövlig information om barn som flyttar mellan olika huvudmäns förskolor/pedagogisk omsorg, mellan vilka det i dag gäller stark sekretess.

6.2 Lärare med behörighet för undervisning i lågstadiet ska undervisa i nya årskurs 1

Utredaren föreslår att de bestämmelser som gäller för behörighet i lågstadiet fortsättningsvis ska gälla i nya årskurs 1. Detta innebär att de förskollärare som idag är behöriga att undervisa i förskoleklassen kommer att vara behöriga att undervisa där om de dels har arbetat mer än 5 år i förskoleklass, dels genomgår en behörighetsgivande utbildning om 30 högskolepoäng (15 högskolepoäng avseende svenska och 15 högskolepoäng avseende matematik). Förskollärare som har undervisat i mindre än fem år ska enligt utredningens förslag kunna bli behöriga att undervisa i lågstadiet genom att läsa kompletterande behörighetsgivande högskoleutbildning. För att möjliggöra för huvudmännen att säkerställa rätt behörighet i nya årskurs 1, föreslår utredningen övergångsbestämmelser om fem år, eller i vissa fall åtta år. När det kommer till grundskollärares kompetens föreslår utredningen ett ”förskolepedagogiskt lyft” som inte är obligatoriskt eller kopplat till lärosätena och vars innehåll och omfattning inte framgår.

Av forskningsöversikten som utgör underlag för utredningen framgår följande. ”[...]För barn i skolstartsåldern är leken ett viktigt redskap för att förstå och utforska omvärlden. Att utveckla en lekbaserad och undersökande undervisning för barnen under det första året i grundskolan är därför centralt. [...] Som framgår i denna översikt är undervisning en komplex, intensiv och utmanande verksamhet som ställer höga krav på lärares kunskaper och kompetens. Flera svenska och skandinaviska studier pekar på att det finns grupper av lärare för barn i skolstartsåldern som har svårighet att integrera: a.undervisning och lek b.ämnesfokus och barnfokus.”

Slutsatsen enligt översikten är att lärare i den obligatoriska skolan som ska undervisa i årskurs 1 kan behöva utvidga sin undervisningsrepertoar.

Förskolenämnden föreslås att inte uttala sig i sak i denna fråga då den hör till grundskolenämndens ansvarsområde. Däremot föreslås förskolenämnden påpeka bland annat följande. Det är förvånande att den förskolepedagogiska kompetensen bedöms kunna erövrats genom en icke-obligatorisk insats framtagen av Skolverket utan konkretiserat innehåll och omfattning. Detta trots forskningsrön som visar på svårigheter för lärare att undervisa barn i skolåldern utifrån de strategier som bäst lämpar sig för barn i skolstartsåldern.

6.6 De nya bestämmelserna ska tillämpas från och med läsåret 2026/27

Utredningen förordar en nationellt samlad implementering som utgår från ett ikraftträdande den 1 augusti 2024, och att de nya bestämmelserna ska tillämpas för utbildning som påbörjas från och med höstterminen 2026. Förslaget omfattar en implementeringsperiod med övergångsbestämmelser gällande behörighet, samt statligt stöd till huvudmännen för fortbildningsinsatser och omställningsarbete.

Utredningen föreslår att ett riktat statsbidrag ska utgå för kapacitetsförstärkande och kvalitetshöjande åtgärder under implementeringsperioden. Statsbidraget bör vara tidsbegränsat och vara möjligt för huvudmännen att söka från höstterminen 2025 till och med utgången av 2030.

Förskolenämnden föreslås att inte uttala sig om implementeringen av förslagen.

Ansvariga

Ana Maria Deliv Avdelningschef

Peter Lindberg Förvaltningschef